

पठतु संस्कृतम्

शिक्षा

जून १८, २०२२

पाठः - ६

अङ्काः १००

1) स्त्रीलिङ्ग-शतृप्रत्ययान्त-रूपं लिखत। (१०)

एकवचनम्	द्विवचनम्	बहुवचनम्
लिखन्त्या	लिखन्तीभ्याम्	लिखन्तीभिः
पश्यन्त्यै	पश्यन्तीभ्याम्	पश्यन्तीभ्यः
निन्दन्त्याः	निन्दन्तीभ्याम्	निन्दन्तीभ्यः
धावन्त्याः	धावन्त्योः	धावन्तीनाम्
पठन्त्याम्	पठन्त्योः	पठन्तीषु

2) आवरणे दत्तस्य क्रियापदस्य शतृप्रत्ययान्तं रूपं रिक्तस्थाने लिखत (५)

- गच्छन्त्याः वीणायाः गृहं तत्र अस्ति । (गम्)
- पठन्तीषु एतासु का प्रथमं स्थानं प्राप्नुयात् ? (पठ्)
- जलं पिबन्त्यै नलिन्यै भोजनं ददातु । (पा)
- शिशुकः उत्तरं जानन्तीः बालिकाः पृष्टवान् । (ज्ञा)
- धेनवः धावन्त्यः पतन्ति । (धाव्)

3) रिक्तस्थानं पूरयत (१०)

	विभक्तिः	एकवचनम्	द्विवचनम्	बहुवचनम्
रस	प्रथमा	रसः	रसौ	रसाः
बुद्धि	सप्तमी	बुद्धौ	बुद्ध्योः	बुद्धिषु
रूप	चतुर्थी	रूपाय	रूपाभ्याम्	रूपेभ्यः
किम् (पु)	पञ्चमी	कस्मात्	काभ्याम्	केभ्यः
तद् (स्त्री)	तृतीया	तया	ताभ्याम्	ताभिः

4) एतानि पदानि उपयुज्य वाक्यानि रचयत (५)

- कृतवान् - भक्तः मन्दिरस्य अलङ्कारं कृतवान् ।
- एकत्र - अहं मम संस्कृत-पुस्तकानि एकत्र स्थापितवती ।
- उपदेशः - श्रीकृष्णेन गीतायाः उपदेशः दत्तः ।
- नतवती - जननी श्लोकं वदन्ती देवं नतवती ।
- शक्यन्ते - धीरैः क्लिष्टानि कार्याणि अपि कर्तुं शक्यन्ते ।

5) सन्धिं कृत्वा नाम लिखत (१०)

- | | | |
|---------------------|---------------|---------------------------------------|
| a. धर्मः + रक्षति | धर्मो रक्षति | विसर्ग-उकारः/गुणः |
| b. तरुणः + अपि | तरुणोऽपि | विसर्ग-उकारः/गुणः/
पूर्वरूप-सन्धिः |
| c. तृतीयः + अध्यायः | तृतीयोऽध्यायः | विसर्ग-उकारः/गुणः/
पूर्वरूप-सन्धिः |
| d. प्रथमः + अङ्कः | प्रथमोऽङ्कः | विसर्ग-उकारः/गुणः/
पूर्वरूप-सन्धिः |
| e. देवः + अस्ति | देवोऽस्ति | विसर्ग-उकारः/गुणः/
पूर्वरूप-सन्धिः |

6) सन्धि-विच्छेदनं कृत्वा नाम लिखत (१०)

- | | | |
|--------------------|-------------------|---------------------------------------|
| a. उत्तमो बालकः | उत्तमः + बालकः | विसर्ग-उकारः/गुणः |
| b. रामोऽपि | रामः + अपि | विसर्ग-उकारः/गुणः/
पूर्वरूप-सन्धिः |
| c. धनिकोऽगच्छत् | धनिकः + अगच्छत् | विसर्ग-उकारः/गुणः/
पूर्वरूप-सन्धिः |
| d. बालो धावति | बालः + धावति | विसर्ग-उकारः/गुणः |
| e. युयुधानो विराटः | युयुधानः + विराटः | विसर्ग-उकारः/गुणः |

7) कृदन्त / लकार रूपं लिखत (१०)

धातुः	कृदन्तः / लकारः	
हस्	तव्यत्	हसितव्यम्
श्रु	क्तवतु (पु)	श्रुतवान्
सह्	कर्मणि लट्	सहयते
पाल्	लृट्	पालयिष्यति
वस्	शतृ पुं	वसन्
स्मृ	तुमुन्	स्मर्तुम्
क्रीञ्	अनीयर्	क्रयणीयम्
चुर्	शानच् (स्त्री)	चोरयमाणा
रक्ष्	क्त पु	रक्षितः
गम्	ल्यप्	आगत्य

8) सूक्तेः अर्थः लिखत । (३)

तां योगमिति मन्यन्ते स्थिरामिन्द्रियधारणाम् ।

9) प्रहेलिकायाः अर्थम् उत्तरं च लिखत । (३)

पूजायां किं पदं प्रोक्तं किं वा पुरुषवाचकम् ।
क आयुधतया ख्यातः प्रलम्बासुरविद्विषः ॥

10) सुभषितस्य सन्धिच्छेदं तात्पर्यम् च लिखत । (४)

नागुणी गुणिनं वेत्ति गुणी गुणिषु मत्सरी ।
गुणी च गुणरागी च विरलः सरलो जनः ॥

11) श्लोकस्य पदविभागः अन्वयं तात्पर्यं च लिखत । (५)

स घोषो धार्तराष्ट्राणां हृदयानि व्यदारयत् ।
नभश्च पृथिवीं चैव तुमुलो व्यनुनादयन् ॥

12) एकवाक्येन उत्तरं लिखत (७)

- a. पुरुषाः प्रायेण कुत्र अनादरं प्रकटयन्ति ?
स्त्रीणाम् उपदेशेषु
- b. कस्य धैर्यवृत्तिं प्रमार्ष्टुं न शक्यते ?
धैर्यवृत्तेः
- c. युधिष्ठिरः कं किमर्थं हस्तिनापुरं प्रति प्रेषितवान् ?
एकं किरातम्/दुर्योधनस्य राज्यपालक्रमं ज्ञातुम्
- d. वहनेः शिखाः कुत्र न यान्ति ?
अधः
- e. दुर्योधनः मित्राणि बन्धून् च कथं पश्यति ?
मित्राणि बन्धूनिव, बन्धून् स्वामिभावेन च
- f. शान्तिः केषां स्वाभावः नास्ति ?
नृपाणाम्
- g. कः सन्धिं त्यजति ?
यः विजयमिच्छति सः सन्धिं त्यजति ।

13) लौकिकन्यायं विवृणुत (३)

अरुन्धतीप्रदर्शनन्यायः

14) संसुन्दर्भम् व्याख्यात (५)

तथापि भवतां विषये सः भीतः ।

15) मेलयत (५)

a. सारनाथः	- विहारः	b
b. गुणशीला	- वङ्गप्रदेशः	d
c. काञ्ची	- उत्तरप्रदेशः	a
d. नवद्विपम्	- गुजरातम्	e
e. वल्लभी	- तमिळनाडु	c

16) श्लोकस्य अर्थः संस्कृत-भाषायां लिखत (२)

करचरणकृतं वाक्कायजं कर्मजं वा
श्रवणनयनजं वा मानसं वापराधम् ।
विदितमविदितं वा सर्वमेतत् क्षमस्व
जय जय करुणाब्धे श्रीमहादेव शम्भो ॥

17) रिक्तस्थानं पूरयत (३)

(अपि, च, श्वः, शनैः, कुत्र, उच्चैः)

- भवान् **कुत्र** वसति ?
- बालकः बालिका **च** हसतः ।
- कच्छपः **शनैः** चलति ।
- सः पठति अहम् **अपि** पठामि ।
- कुक्कुरः **उच्चैः** बुक्कति ।
- अहं **श्वः** आपणं गमिष्यामि ।